

УДК 339.92
© 2012

*Аранчій В. І., кандидат економічних наук, професор,
Перетяцько І. В., магістр*

Полтавська державна аграрна академія

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Рецензент – доктор економічних наук А. Т. Опря

Утвердження ринкових відносин у зовнішньоекономічному секторі економіки України після 1991 р. зумовило суттєве підвищення інтересу науковців до проблеми зовнішньоекономічної безпеки України. У даній статті розглянуто основні тенденції розвитку зовнішньоекономічного сектора України, її відносини з основними зовнішньоторговельними партнерами. Досліджено зовнішньоекономічну безпеку як комплексну інтегральну величину, яка складається з експортної, імпоротної, валютної, боргової та інвестиційної безпеки.

Ключові слова: глобалізація, зовнішньоекономічна безпека, зовнішня торгівля, інтеграція.

Постановка проблеми. У контексті світової глобалізації та зростання інтенсивності інтеграційних процесів національна економіка України недостатньо захищена від впливу негативних зовнішньоекономічних факторів. За умов, коли показники відкритості національної економіки України більше ніж удвічі вищі аналогічних показників розвинутих країн, проблема зовнішньоекономічної безпеки набуває все більшої актуальності. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки – один із домінуючих факторів розвитку національної економіки України, що залежить від експортної та імпоротної політики, рівня доларизації національної економіки, її відкритості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблема гарантії зовнішньоекономічної безпеки України є відносно новою. Дане питання розглядалося в роботах З. С. Варналія, О. В. Дегтярьової, Є. О. Медведкіної, С. І. Ткаченка [1–4] та інших науковців. Проте зовнішньоекономічну безпеку більшість учених розглядають виключно з точки зору зовнішньої торгівлі. З нашого ж погляду, зовнішньоекономічна безпека має включати в себе не лише експортну та імпорتنу, але й валютну, інвестиційну та боргову безпеки, поскільки кожен із даних факторів чинить безпосередній вплив на зовнішньоекономічну безпеку України.

Мета і завдання даного дослідження полягає

в аналізі рівня зовнішньоекономічної безпеки України й розробка практично значимих шляхів її забезпечення.

Матеріали і методи дослідження. Джерельною базою даного дослідження стали матеріали Державної служби статистики України та міжнародних статистичних організацій, статистичні дані Національного банку України, закон України «Про банки і банківську діяльність».

Результати дослідження. Зовнішньоекономічна безпека (ЗЕБ), на нашу думку, є невід'ємною складовою економічної безпеки України, що полягає в мінімізації збитків держави від впливу негативних зовнішньоекономічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

Нині зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) України значною мірою лібералізована без опанування державою відповідних контрольно-регулюючих функцій та врахування специфіки перехідного періоду, що створює неабияку загрозу економічній безпеці України [1].

Нами проведено класифікацію складових ЗЕБ України та визначено основні показники й індикатори для її аналізу (рис. 1).

Товарна і географічна незбалансованість експорту й імпорту України, а також їх вплив на рівень життя населення та національну безпеку свідчать про відсутність державної експортно-імпоротної стратегії, що негативно впливає на забезпечення економічної безпеки України. У зв'язку з винятковою важливістю створення потужного експортного потенціалу, спрямованого на забезпечення економічної безпеки України, доцільно ввести поняття «експортна безпека», під яким, на нашу думку, слід розуміти забезпечення державою конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку, підтримання відповідності експорту держави її національним

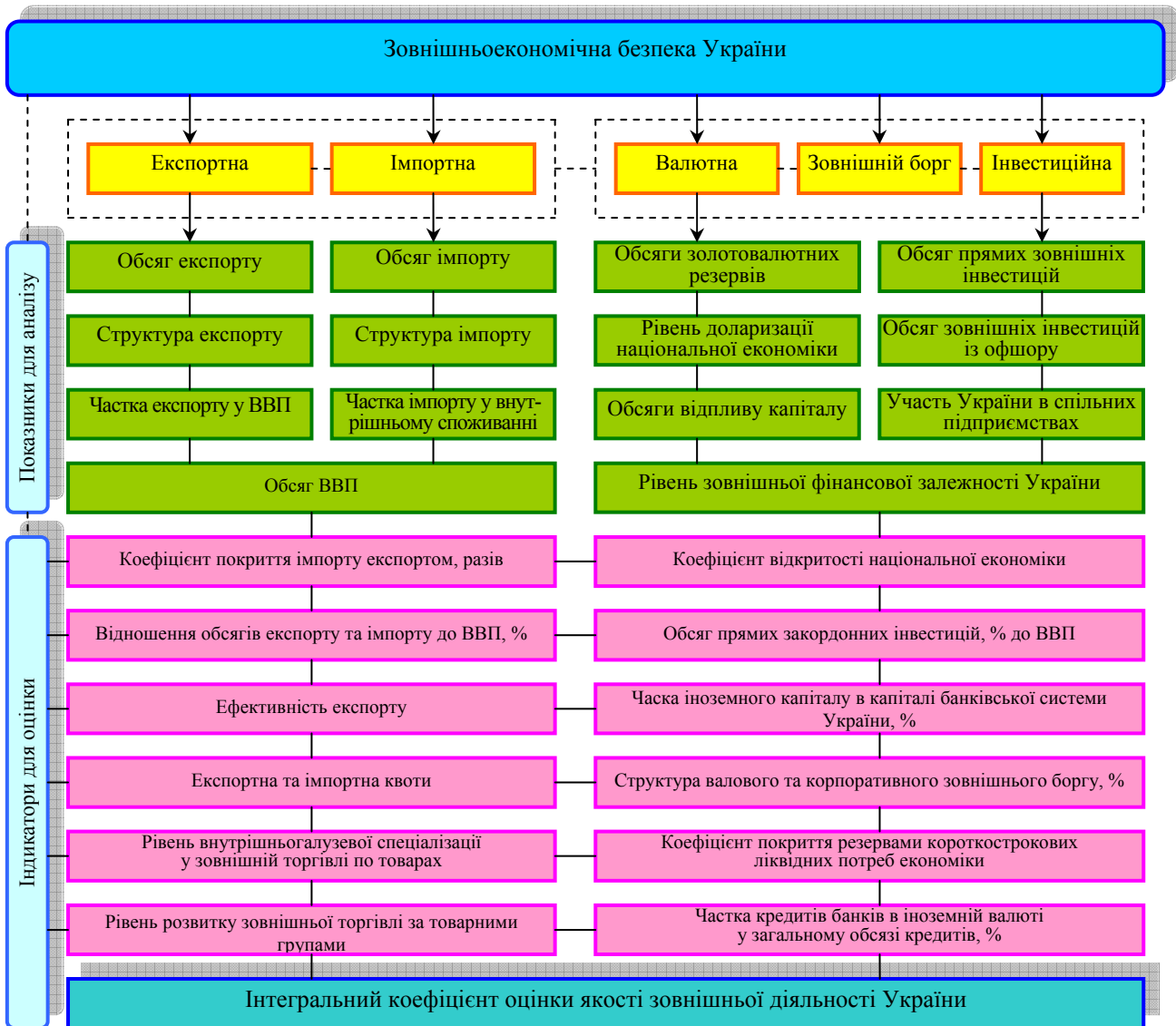

Рис. 1. Складові зовнішньоекономічної безпеки України, показники та індикатори її оцінки

інтересам. Аналогічно важливим показником є й «імпортна безпека», оскільки масовий наплив імпортової продукції, що спостерігається в Україні, посилює занепад національної промисловості та підвищує рівень безробіття. Нами проаналізовано структуру зовнішньої торгівлі України (рис. 2). Починаючи з 2004 р., коефіцієнт покриття імпорту експортом почав зменшуватися і в 2005 р. становив менше 1, що є негативною тенденцією й причиною збільшення від’ємного сальдо зовнішньої торгівлі.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на географічну та якісну структури експорту й імпорту України. Так, за 2010 р. Україна експортувала товарів на 51,4 млрд дол. США, а імпортувала на 60,7 млрд дол. США, тоді як у 2000 р. сальдо балансу було позитивним (табл. 1).

Найбільшу частку в структурі зовнішньої торгівлі України посідає Російська Федерація (РФ) – у 2010 р. її частка в експорті становила 26,1 %, в імпорті – 36,5 %, до того ж імпорт із РФ в 1,7 разу перевищував експорт. Європейський Союз (ЄС) є значним зовнішньоекономічним партнером України. Частка експорту до країн ЄС з України в 2010 р. становила 25,5 %, імпорту – 31,4 % загального імпорту, крім того імпорт удвічі перевищував експорт.

Якщо звернути увагу на структуру експорту та імпорту України, то для європейських держав наша вітчизняна національна економіка є поставальником дешевої робочої сили й низькотехнологічної продукції для переробки. Високотехнологічний сектор охоплює лише вузький сегмент залишків технологічних розробок космічного

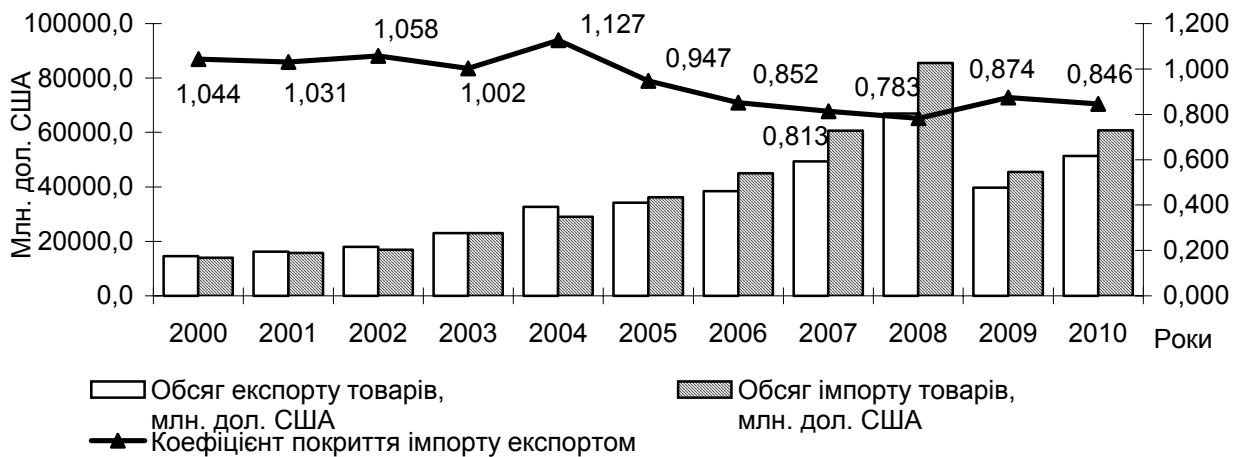

Рис. 2. Динаміка коефіцієнта покриття імпорту експортом України, 2000–2010 рр., млн дол. США

1. Географічна структура зовнішньої торгівлі України в 2000 р., 2010 рр., млрд дол. США, %

Країна	Експорт				Імпорт			
	2000 р.		2010 р.		2000 р.		2010 р.	
	млрд дол.	%	млрд дол.	%	млрд дол.	%	млрд дол.	%
РФ	3,5	24,0	13,4	26,1	5,8	41,4	22,2	36,5
Білорусь	0,3	2,1	1,9	3,7	0,6	4,3	2,6	4,2
Казахстан	0,8	0,5	1,3	2,5	0,4	2,9	7,7	12,6
ЄС	4,7	32,2	13,1	25,5	4,3	30,7	19,1	31,4
Інші країни	6,0	41,3	21,7	42,2	2,9	20,7	9,2	15,2
Всього	14,6	100,0	51,4	100,0	14,0	100,0	60,7	100,0

спрямування та деяких інших напрямів. Так, експорт недорогоцінних металів до ЄС становить близько 25 % (3350,8 млн дол. США), мінеральних продуктів – 15 %. Із ЄС до України імпортуються готові товари із вітчизняної сировини, проте вже на порядок дорожче. Частка імпорту машин та обладнання до України з ЄС у 2010 р. становить 24,3 % (близько 4641 млн дол. США), транспортних засобів – 7,5 % (1432,5 млн дол. США). Технологічна відсталість виробництва і невідповідність продукції європейським стандартам якості перетворюють Україну в сировинний придаток.

У загальній структурі експорту України частка товарів проміжного споживання на протязі останніх чотирьох років залишається на рівні 80–85 %, готової продукції – 10 %, засобів виробництва – 9 %. В імпорті ж, навпаки, переважає готова продукція та обладнання. Така структура експорту й імпорту є серйозною загрозою для ЗЕБ України. Так, займаючи перше місце в Європі та третє у світі з видобутку урану, Україна не має

достатніх потужностей із виготовлення ядерного палива, тому експортує його до РФ, яка, в свою чергу, імпортує в Україну перероблене паливо, що збільшує валютні втрати національної економіки на 30 % [3, 4, 5].

У 2000–2010 рр. зовнішня торгівля України характеризувалася постійним зростанням. До того ж темпи зростання експорту й імпорту набагато перевищували зростання ВВП й основних галузей, що формують вітчизняний експортний потенціал і, суттєво, потреби в імпорті (рис. 3).

Стратегічними галузями для України повинні стати сільське господарство, харчова промисловість, виробництво готової продукції в машинобудівній промисловості. Це забезпечило б зростання економічного потенціалу України, її ЗЕБ та підтримання національного товаровиробника. Якість імпортованої продукції має чітко контролюватися державою. Саме тому показники зовнішньоторговельної безпеки (ЗТБ), на нашу думку, повинні відображати не лише кількісний, але й якісний аспекти ЗЕД України.

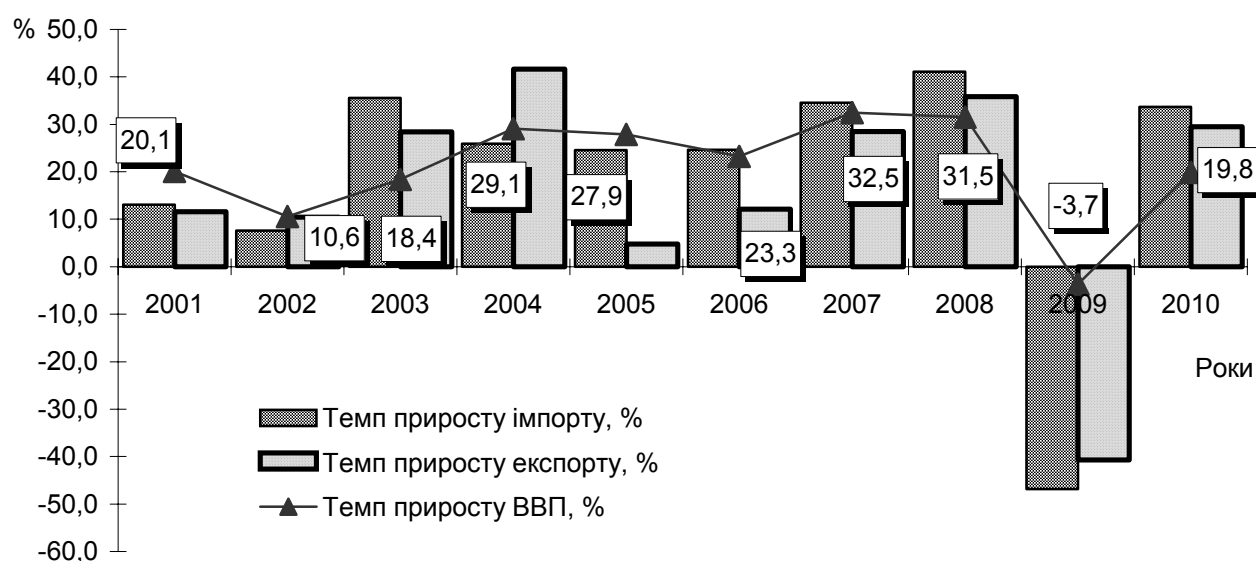

Рис. 3. Темпи приросту експорту й імпорту товарів та ВВП України, 2001–2010 рр., %

2. Індикатори експортної та імпоротної безпеки України

Показник	Критичне значення (норматив)	Методика розрахунку	Пояснення
Імпортерна безпека, %	не менше 65	$B_i = \left(1 - \frac{I}{ВВП}\right) \cdot 100\%$	B_i – імпортерна безпека, %; I – обсяг імпорту, млн грн; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт, млн грн
Експортна безпека, %	не менше 65	$B_e = \left(1 - \frac{E}{ВВП}\right) \cdot 100\%$	B_e – експортна безпека, %; E – обсяг експорту, млн грн; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт, млн грн

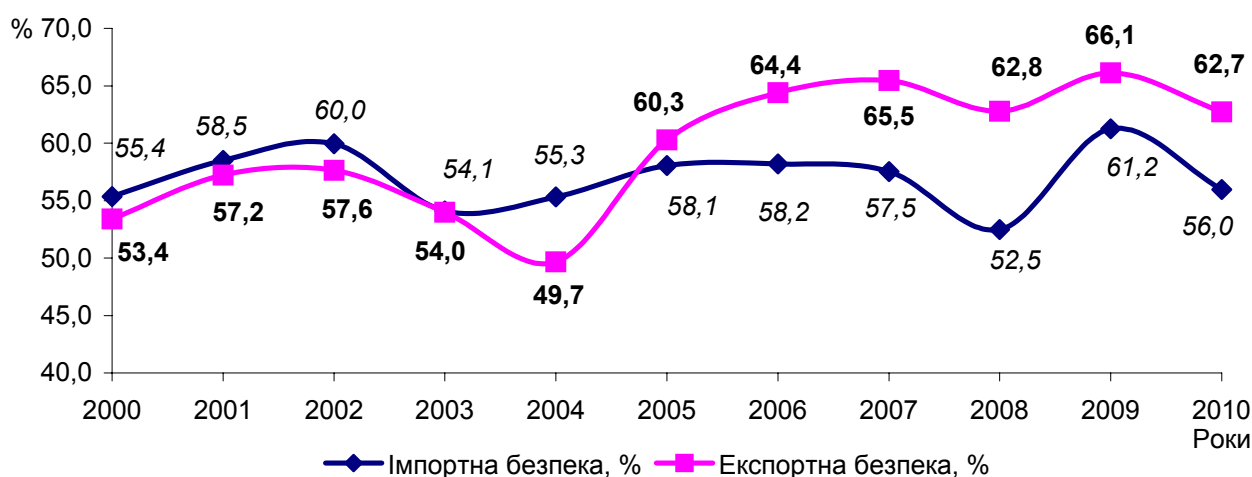

Рис. 4. Динаміка показників імпоротної та експортної безпеки України за 2000–2010 рр., %

Сучасний підхід до оцінки рівня ЗТБ, із нашого погляду, не повністю відображає реальний

стан ЗЕД України. Для оцінки рівня ЗТБ України нами пропонується використання системи нату-

ральних показників (обсяг імпорту, експорту, обсяг імпорту та експорту на одного громадянина України тощо), вартісних показників (цінова конкурентоспроможність вітчизняної продукції, середній дохід населення України, собівартість вітчизняної продукції, обсяги імпорту та експорту на 1 грн ВВП, стан балансу зовнішньоторговельного боргу тощо) та якісних показників (ефективність експорту, рівень внутрішньогалузевої спеціалізації в зовнішній торгівлі по товарах, рівень розвитку зовнішньої торгівлі за товарними групами, імпортна та експортна безпека, структура і структурна динаміка імпорту й експорту, коефіцієнт відкритості національної економіки тощо).

Для розрахунку рівня імпоротної й експортної безпеки України пропонуємо використати систему індикаторів експортної та імпоротної безпеки (табл. 2).

Нами розраховано показники експортної та імпоротної безпеки України за 2000–2010 рр. (рис. 4). Слід зауважити, що нині на індикатори експортної й імпоротної безпеки впливають неконтрольований імпорт неякісної продукції на територію України та експорт вітчизняної продукції за демпінговими цінами. Як бачимо, експортна й імпортна безпеки не відповідали нормативним значенням у жодному з досліджуваних років, що свідчить про неефективну зовнішньоекономічну політику України. Крім того погіршення умов зовнішньої торгівлі України у 2009 р. є ознакою збільшення диспаритету між експортними та імпортними цінами.

Аналіз динаміки індексу умов зовнішньої торгівлі України показав, що до 2000 р. умови торгівлі були сприятливими (індекс становив 1,01),

далі спостерігалася негативна тенденція (у 2006 р. значення показника – 0,84), у 2009 р. індекс знизився до 0,74, і лише в 2010 р. ситуація дещо поліпшилася (значення – 1,07). Така ситуація негативно вплинула на зовнішньоторговельне сальдо України, яке з 2006 р. стало від'ємним, що є прямою загрозою ЗЕБ України.

На стан ЗЕБ України, на нашу думку, значний вплив здійснюють «валютна» та «інвестиційна безпека». Загрозою національній безпеці України є лібералізація торговельних зв'язків, які посилюються після її вступу до СОТ, відсутність суттєвих перешкод щодо вливання іноземного капіталу в економіку нашої держави, значний відтік капіталу за кордон, високий рівень доларизації економіки, негативна динаміка зовнішнього державного боргу, перехід стратегічних промислових об'єктів у власність іноземних структур.

Загрозою ЗЕБ України, вважаємо, є й приховування суб'єктами ЗЕД валютної виручки за кордоном, а також експорт вітчизняних товарів за демпінговими цінами, що призводить до відтоку капіталу з України (близько 4,5 млрд дол. США щомісяця). Ці кошти не спрямовуються на структурну перебудову національної економіки України, що є причиною стрімкого втягнення її в боргові зобов'язання.

Складовою ЗЕБ, вважаємо, є «зовнішній борг». Зі зростанням величини зовнішнього боргу прямопропорційно зростає залежність практично всіх макроекономічних показників економіки України, тобто, власне економіка разом із фінансовими ресурсами працює на іноземні кредитні установи. Так, у період зростання зовнішнього боргу України обсяги експорту мають тенденцію до зниження (рис. 5). Таким чином, зі зростанням зовнішнього

Рис. 5. Взаємозв'язок державного боргу України з експортом, 2000–2010 рр., млрд дол. США

боргу в 2009 р. на 2,3 млрд дол. США обсяг експорту скоротився на 34,8 млрд дол. У 2010 р. зовнішній борг України сягнув 117,3 млрд. дол., збільшившись на 13,5 % порівняно з 2009 роком. Поряд із позитивними міжнародний кредит має й негативні сторони (рис. 6). Крім того, у процесі залучення іноземних позик зростає рівень доларизації національної економіки України (за I півріччя 2011 р. він становив 29,13 % при нормативному значенні не більше 10 %), погіршується стан платіжного балансу; при цьому, за нашими розрахунками, готівкова маса поза банками України (M_0) становить близько 25 млрд дол. США. Ці гроші не працюють на реальний сектор національної економіки й лише провокують інфляційні процеси.

Така ситуація не може не позначитися на ва-

лютній безпеці України. Незважена валютна політика призводить до фактичного знецінення гривні. Сучасні міжнародні валютно-торгівельні відносини, з нашого погляду, характеризуються політикою «дешевих грошей», що ведеться зі сторони розвинених країн, тобто фактично реальний курс світових валют є нижчим від номінального, що забезпечує надприбутки емітенту й спричиняє інфляційні процеси в країнах-імпортерах. Із використанням методів статистичного моделювання нами розраховано курс гривні до долара й євро (в залежності від частки товарооборотів з ЄС та РФ за період 2001–2010 рр.) (рис. 7).

Як видно з даних рис. 7, через високі ціни вітчизняних товарів відносно країн-партнерів курс гривні у 2009–2010 рр. знизився.

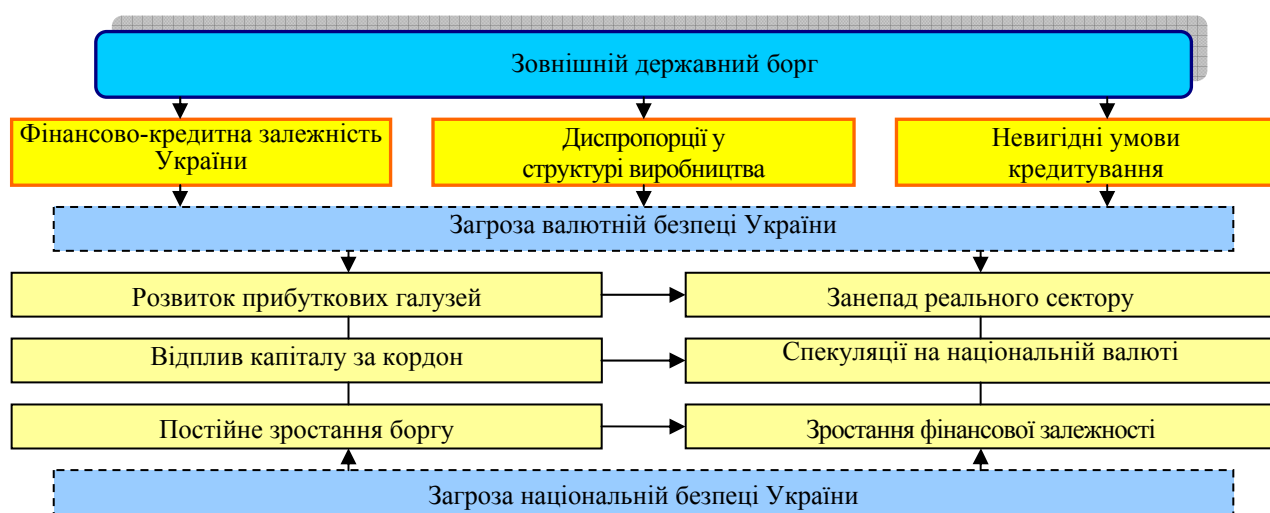

Рис. 6. Вплив зовнішнього державного боргу на ЗЕБ України

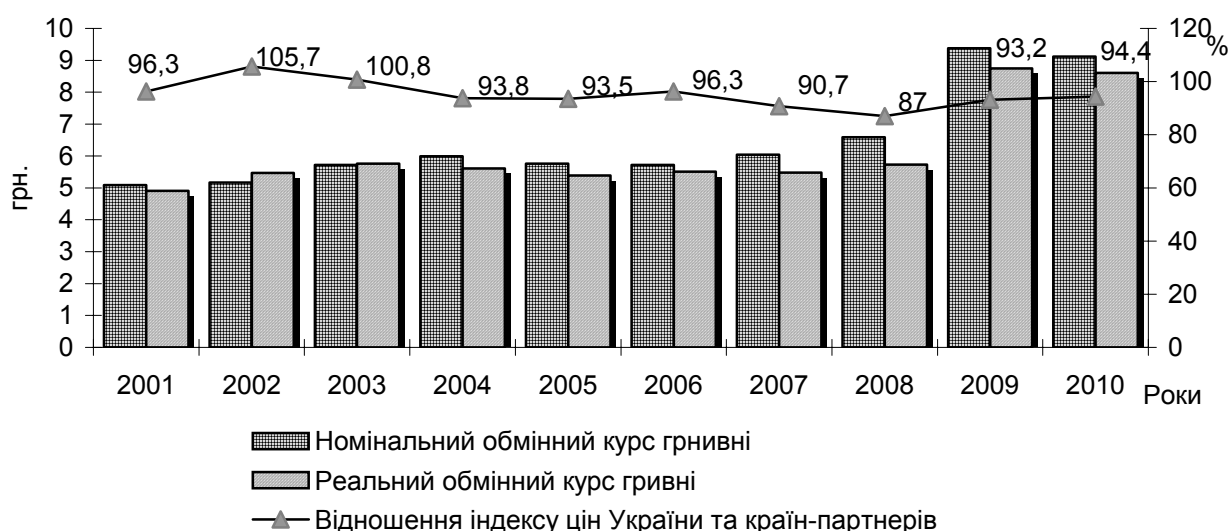

Рис. 7. Динаміка реального й номінального обмінного курсу гривні та відношення рівня цін країн-партнерів та України, 2001–2010 рр., грн (%)

За нашими розрахунками, основний вплив на українську валюту має американський долар. Так, за методикою розрахунку індексу ефективного валютного курсу (I_{REER}) НБУ, як розрахункову валюту з РФ прийнято брати російський рубль. Фактично ж усі торгівельні операції з країнами СНД (у тому числі й з РФ) ведуться в доларах США (рис. 8), що викривляє реальну ситуацію на валютному ринку. Як видно з рис. 8, значення I_{REER} при розрахунках із РФ у рублях практично співпадає в динаміці з його значенням при розрахунках у доларах США, що свідчить про реальний вплив валюти США на ЗЕБ України.

Тривожним є той факт, що реальні розрахункові дані не співпадають із фактичною ситуацією на валютному ринку України. Так, I_{REER} гривні в

динаміці за 2001–2010 рр. знижується, що мало б свідчити про покращання умов зовнішньої торгівлі. Фактично така динаміка є свідченням здешевлення експорту і подорожчання імпорту, що підвищує конкурентоспроможність вітчизняних товарів.

Реальна ж ситуація – абсолютно протилежна. Починаючи з 2006 р., сальдо платіжного балансу України жодного разу не було додатнім, – вітчизняний товаровиробник не має можливості конкурувати з імпортними, дешевшими товарами, що спричиняє структурні дисбаланси в національній економіці України. Така невідповідність, на наш погляд, є прямим свідченням штучного утримання обмінного курсу гривні на прийнятному рівні. Це завуальовує, але не покращує

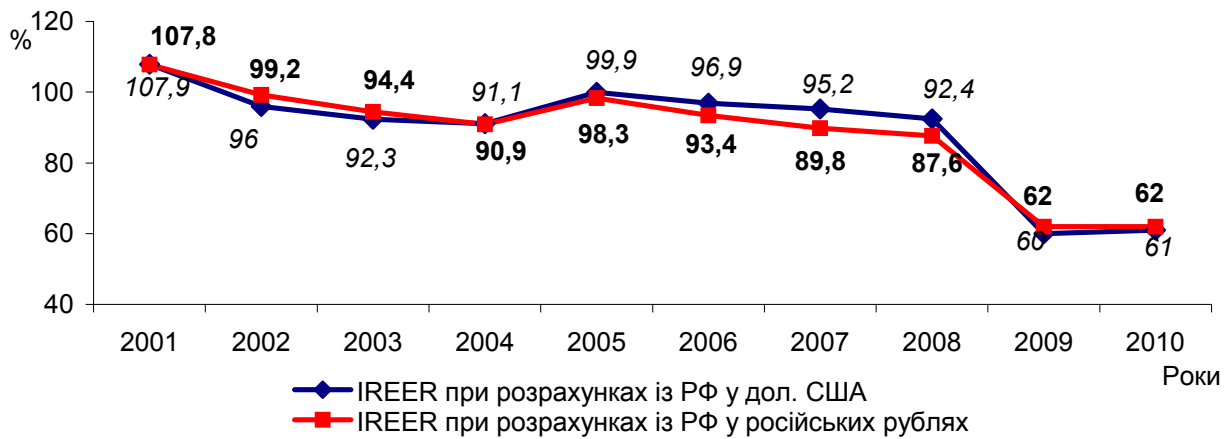

Рис. 8. Динаміка I_{REER} гривні залежно від розрахункової валюти, 2001–2010 рр., %

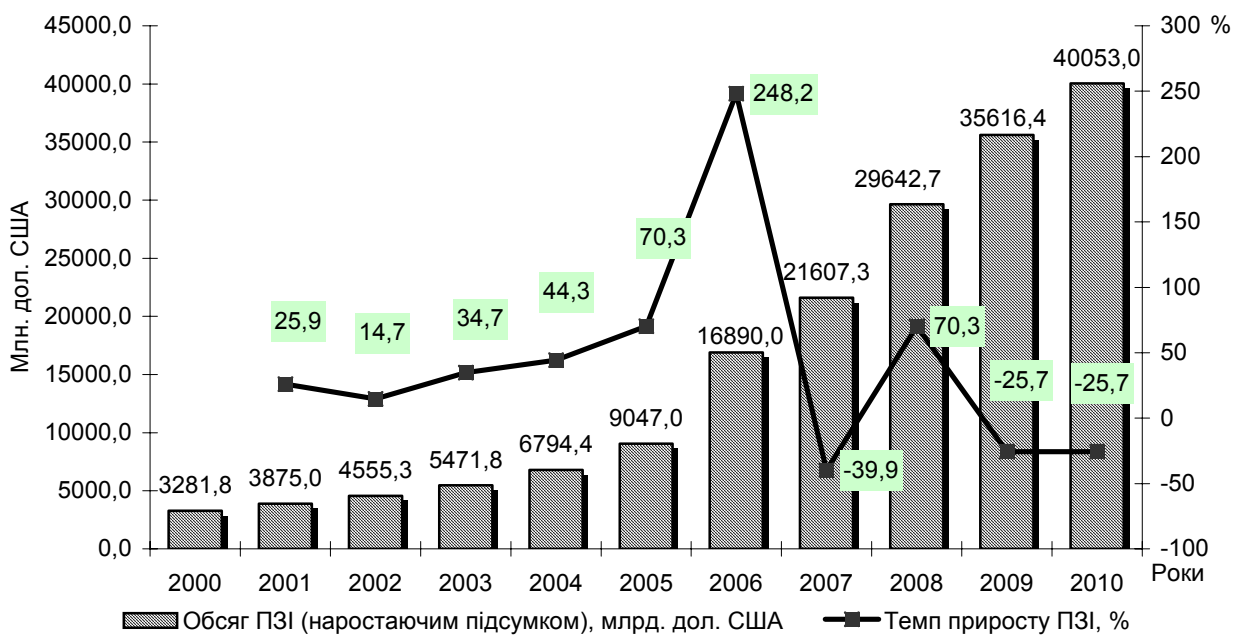

Рис. 9. Динаміка і темпи приросту ПЗІ в Україні, 2000–2010 рр., млн дол. США (%)

реальної ситуації ЗЕБ України. Ситуація ускладнюється й тим, що валютний курс гривні є плаваючим, тобто формується ринком під впливом попиту і пропозиції. Так, за умови фіксованого валютного курсу політика протекціонізму (необхідна національній економіці України) може призвести до зростання ВВП. За умови ж плаваючого курсу валюти існує обернена залежність між експортом і валютним курсом, що доводить неефективність протекціоністських заходів при зростанні курсу національної валюти.

Нами досліджено динаміку ПЗІ до України у 2000–2010 рр. (рис. 9). На сьогодні, за даними OECD, Україна посідає 21 місце за обсягом імпорту ПЗІ, випередивши Грецію, Португалію, Норвегію, Ісландію [9, 10, 12]. Проте таку динаміку не можна вважати свідченням інтенсивного розвитку національної економіки. Так, за 2008–2010 рр. економіка України пережила стрімкий відтік капіталу в офшорні зони, який склав 18,6 мільярдів доларів США. За попередні три роки ця цифра склала 661 млн дол., тобто відтік капіталу з України збільшився у 28 разів [2]. Під час кризи закордонні інвестори активно позбавлялися своїх інвестицій в Україні. При цьому 93 % українського капіталу виведено на Кіпр (у 2009 р. ця сума становила 5,8 млрд дол. США). З іншого боку, Кіпр офіційно є найбільшим інвестором в економіку України, вливши у неї на початок 2010 р. в цілому 8,6 млрд дол., хоча значна частина коштів, яка надходить із Кіпру, може розглядатись як прямі інвестиції українського походження.

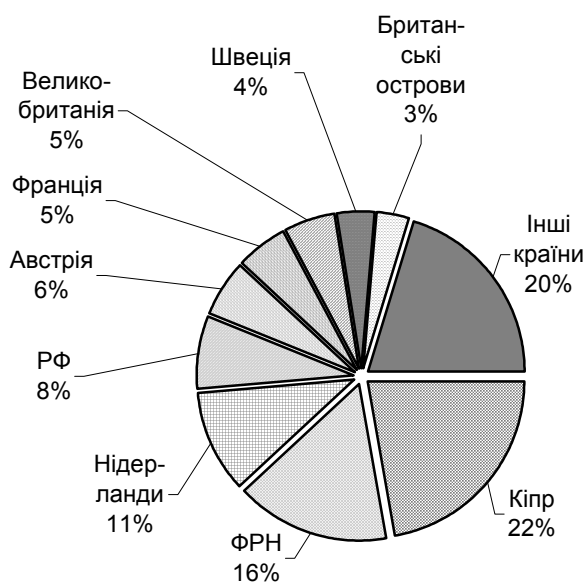

Рис. 10. Географічна структура ПЗІ в Україну, 2010 р., %

Досліджена нами географічна структура ПЗІ, що залишалася незмінною протягом восьми останніх років, свідчить: основними інвесторами в Україну є Кіпр, Британські Віргінські острови (офшорні зони), ФРН, Нідерланди, РФ (рис. 10). Найбільш стратегічно вигідною для іноземних інвесторів є переробна промисловість України. Безпосередньою загрозою для ЗЕБ України є перехід стратегічних об'єктів під контроль інших національних економік, як, наприклад, українські нафтопереробні заводи, банківська система, оскільки сьогодні Україна не контролює власного ринку нафтопродуктів і має надвисокий рівень іноземного капіталу в банківській системі, що загрожує її національній безпеці. Особливістю надходження інвестицій до України є те, що воно відбувається через механізм злиття і поглинання (купівля «Криворіжсталі» групою *Mittal Steel*).

Умовою подальшого розвитку України, безумовно, є забезпечення стабільності в ЗЕД. Нами розроблено комплекс заходів щодо забезпечення ЗЕБ України.

Інституційне та організаційне забезпечення ЗЕБ України:

1. Комплексна інвентаризація чинних угод і домовленостей у сфері зовнішніх відносин.

2. Розробка чіткої прозорої стратегії дій на ключових зовнішніх напрямках як мінімум до 2020 р.: «Стратегії інтеграції України до ЄС» з урахуванням сучасного стану співробітництва з ЄС; «Стратегії співробітництва з РФ»; ухвалення концепції діяльності України в рамках СНД, яка чітко регламентуватиме відносини і рівень участі в структурах Співдружності.

3. Ініціювати розробку угод із розвитку положень окремих стратегічних документів (Договір про дружбу, співробітництво й партнерство між Україною та РФ, між Україною та ЄС).

4. Розробити Національну програму підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

5. Нами розроблено комплекс заходів із забезпечення ЗЕБ України на інституційно-законодавчому рівні (рис. 11).

Забезпечення міжнародних гарантій ЗЕБ України:

6. Активізація політико-дипломатичних переговорів із країнами-сусідами стосовно правового оформлення державного кордону:

6.1. Із РФ – щодо делімітації Азово-Керченської зони; укладення договору про українсько-російський державний кордон в Азовському та Чорному морях; підписання угоди з

демаркації українсько-російського державного кордону;

6. 2. Із Республікою Молдова – щодо завершення процесу демаркації придністровської ділянки українсько-молдавського кордону.

7. Організація саміту країн Чорноморського регіону на вищому рівні з проблем гарантії безпеки в Чорноморському басейні.

8. Активізація переговорів із РФ, НАТО, ЄС про створення правових та організаційно-технічних механізмів ефективної реалізації положень про визнання суверенітету, незалежності,

територіальної цілісності, непорушності кордонів України, закладених у відповідних двосторонніх документах.

Забезпечення нормативного рівня складових ЗЕБ України:

9. Створення прозорих, законодавчо регульованих умов зовнішньої торгівлі на засадах рівності, якості та безперервності експорту й імпорту.

10. Підвищення рівня зовнішньоторговельної безпеки з 59 % у 2010 р. до 65 % – у 2015 р. та до 72 % – у 2025 р. (за оптимістичним сценарієм) (табл. 3).

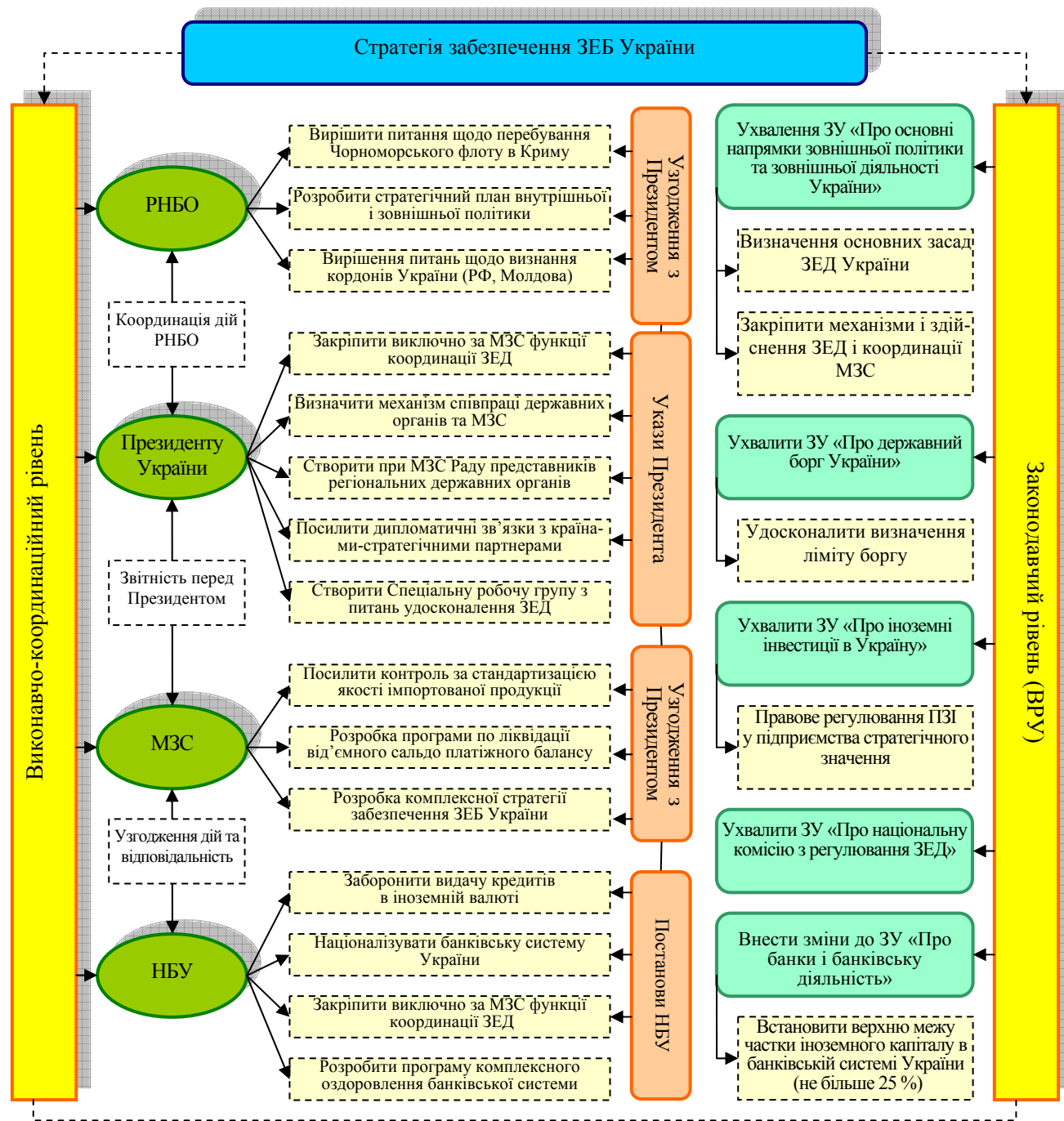

Рис. 11. Комплекс заходів із забезпечення ЗЕБ України

3. Стратегія підвищення рівня зовнішньоторговельної безпеки України до 2025 року

Роки	Імпортна безпека			Експортна безпека			Зовнішньоторговельна безпека		
	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій
2010р.	56,0	56,0	56,0	62,7	62,7	62,7	59,4	59,4	59,4
2010 – 2015 рр.	63,4	64,2	60,0	65,6	66,0	61,0	64,5	65,1	60,5
2016 – 2020 рр.	64,5	67,2	63,5	66,7	68,5	64,0	65,6	67,9	63,8
2021 – 2025 рр.	69,3	71,0	65,5	70,5	72,6	68,5	69,9	71,8	67,0

11. Знизити частку товарів проміжного споживання в експорті України з 34 % у 2010 р. до 15 % у 2025 р. за рахунок створення замкнутого циклу національного виробництва, зниження енергоємності ВВП із 62 кг у.п./грн у 2008 р. до 0,35 кг у.п./грн у 2025 р. та підвищення конкурентоспроможності національного товаровиробника.

12. Підвищити частку високотехнологічного експорту з 3–4 % у 2010 р. до 15 % у 2025 році.

13. Знизити частку енергетичного імпорту від єдиного постачальника (РФ) за рахунок встановлення ринкових цін на енергоносії (зниження цін на російський газ до 300 дол. за 1000 м³), диверсифікації джерел постачання енергоресурсів (провести переговори з Катаром і Лівією), а також зниження рівня споживання енергоресурсів за рахунок зниження енергоємності ВВП.

14. За сприяння Держмитслужби та Держстандарту України з метою ліквідації від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі ввести погоджену із СОТ систему квот на імпорт товарів, аналоги яких не виготовляються в Україні, використовувати обмеження до неякісного імпорту (рис. 12).

15. Зниження рівня доларизації національної економіки України з 29,1 % у 2011 р. до 10 % у 2025 році:

15.1. Підвищення рівня валютної безпеки України з 70,9 % у 2010 р. до 90 % у 2025 році.

16. Посилити державний контроль за обсягами і напрямками відпливу капіталу України за кордон.

17. Знизити боргову залежність України за рахунок зростання реального сектора ВВП та скорочення суми міжнародних позик із 85,1 % у 2010 р. до 39 % у 2025 році (рис. 13):

17.1. Зменшити дефіцит державного бюджету до рівня 3 % ВВП у 2012 р. та 2 % ВВП у 2013 р. із метою зниження боргового навантаження в середньостроковій перспективі.

17.2. Установити ліміт державних гарантій на рівні 1,5 % ВВП і забезпечити контроль над їх цільовою направленістю в реальний сектор ВВП.

17.3. Спрямування залучених міжнародних позик у реальний сектор економіки.

17.4. Підвищити рівень фінансової захищеності України з 14,9 % у 2010 р. до 40 % у 2025 році.

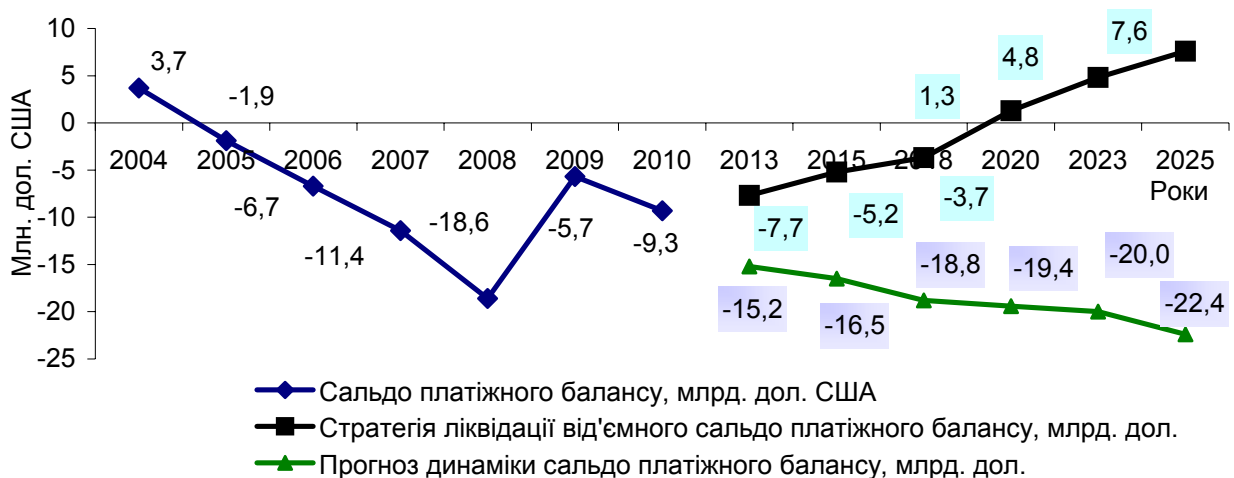

Рис. 12. Стратегія ліквідації від'ємного сальдо платіжного балансу України до 2025 р., млрд дол. США

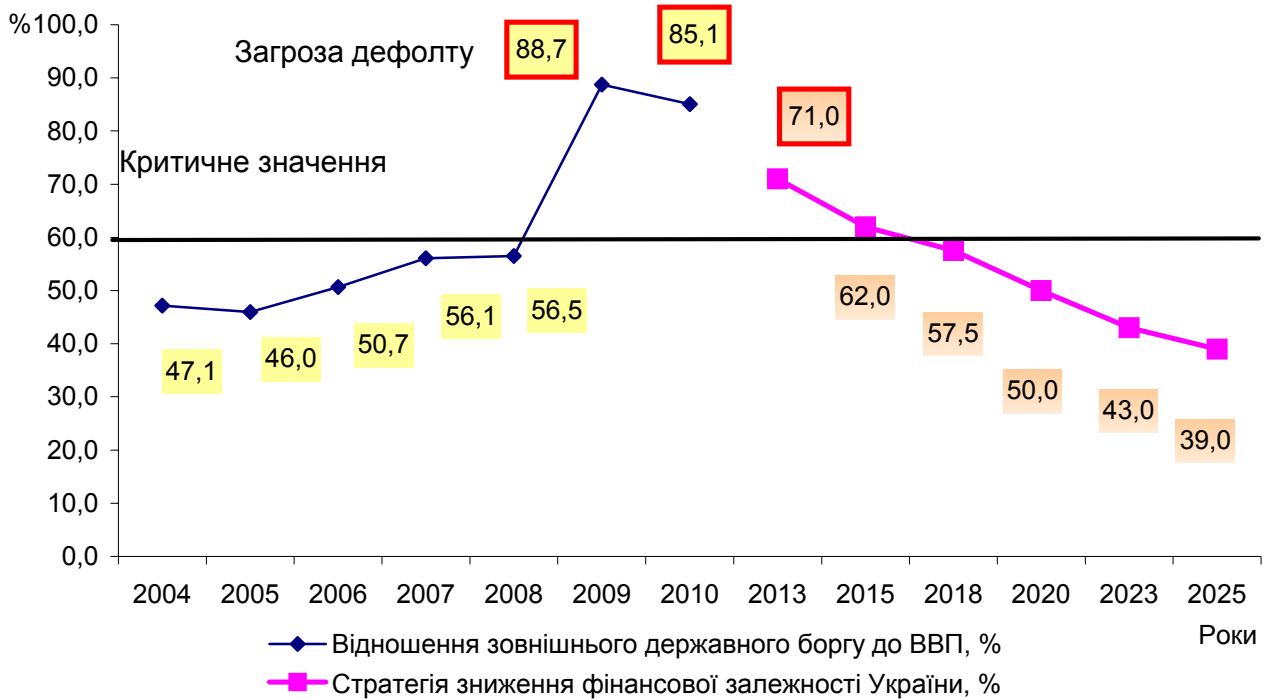

Рис. 13. Стратегія зниження фінансової залежності України до 2025 р., %

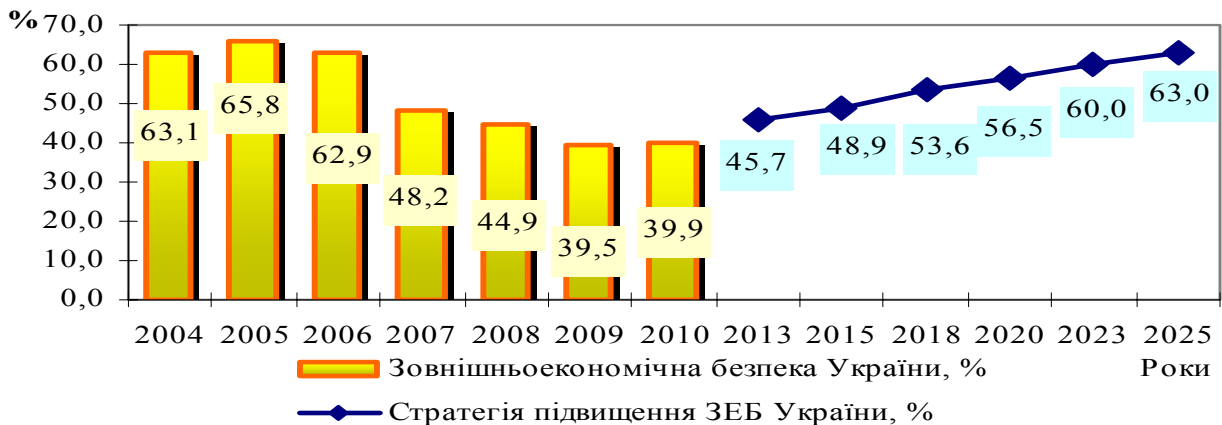

Рис. 14. Стратегія забезпечення ЗЕБ України до 2025 р., %

18. Для зміцнення національної валюти України НБУ:

18.1. Перейти від плаваючого валютного курсу до фіксованого;

18.2. Заборонити видачу кредитів у іноземній валюті, що знизить залежність курсу гривні від долара США.

19. Збільшити державний контроль за географічною структурою ПЗІ в Україні. Знизити частку ПЗІ із офшорних зон із 25 % у 2010 р. до 5 % у 2025 році.

19.1. Посилити рівень інвестиційної захищеності України до 90 % у 2025 році.

20. Підвищити інвестиційну привабливість України за рахунок підвищення конкуренто-

спроможності національної економіки (зниження енергоємності ВВП, інвестування в реальний сектор за рахунок залучення у виробництво грошової маси M_0 , що становить близько 25 млрд дол. США).

21. Націоналізувати стратегічні промислові об'єкти зі збереженням контрольних пакетів акцій у власності держави.

22. Підвищити рівень ЗЕБ із 39,9 % у 2010 р. до 63 % у 2025 р. (рис. 14).

На сучасному етапі розвитку для України вкрай важливим є забезпечення ЗЕБ як вирішальної ланки економічної безпеки та важливого індикатора національної безпеки держави.

Висновок. Україна є фінансово, енергетично та економічно залежною державою. Рівень зовнішньої державної заборгованості становить 85 % від ВВП і більше ніж удвічі перевищує нормативне значення. Структура експорту й імпорту є нерациональною. Експорт високотехнологічної продукції становить 3–4 % (у розвинених країнах – близько 15 %). Україна стала сировинною базою для іноземних економік і рин-

ком збуту їх низькоякісної продукції. Рівень доларизації (29,1 %) майже втричі перевищує нормативне значення й викликає негативні процеси на валютному ринку України. Найбільш прийнятною політичною реакцією на сучасні зовнішньоекономічні виклики для України мають стати структурні реформи одночасно за всіма напрямками ЗЕД. Лише за таких умов Україна матиме достатній рівень ЗЕБ.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Варналій З. С. Економічна безпека : [навчальний посібник] / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 648 с.
2. Дегтярьова О. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на експорт в Україні / О. В. Дегтярьова, А. О. Ріпенко // Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 2. – С. 17–21.
3. Медведкіна Є. О. Оптимізація міжнародних економічних відносин України в контексті забезпечення економічної безпеки / Є. О. Медведкіна // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1. – С. 21–27.
4. Стратегічний вибір щодо прискорення та підтримки зростання в Україні. Меморандум з економічного розвитку [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://data.worldbank.org>.
5. Ткаченко С. І. Зовнішньоторговельна безпека як складова національної економічної безпеки України / С. І. Ткаченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2010. – № 2. – С. 35–38.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Официальный сайт Федеральной службы государственной статистики РФ [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.gks.ru>.
9. OECD Countries Portal [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.oecd.org>.
10. World Bank Official Site [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://data.worldbank.org>.
11. World Economic Outlook [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.imf.org>.
12. World Statistic Research [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.worldstat.org>.